

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. Випуск 7, 2013

нормативности, соответствия сфере и ситуации общения; размежевывают варианты норм и речевые нарушения.

Ключевые слова: *словарь, дидактическое средство, коммуникативна культура, личность, исследователь, лексикографический материал, норма*

Semenog Olena – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Scientific Researcher of the Department of Theory and History of Pedagogical Skills, Institute of Pedagogical and Adult Education of NAPS of Ukraine.*

E-mail: olenasemenog@gmail.com

ROLE AND PLACE OF DICTIONARY IN THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE CULTURE OF PERSONALITY OF RESEARCHER

Summary. *The article presents an overview the types of dictionaries in last decade, which serve as an effective didactic means of communicative culture of the researcher.*

It is proved that to master the communicative skills one needs to promotes a conscious need to reseach, a strong researcher's interest to learn the achievements of Ukrainian lexicography, the desire to produce linguistic sense, to expand outlook. Important is the ability to work with a dictionary: to choose the appropriate type of vocabulary to adequately needs of the researcher, to collect and process the lexicographical material, including computer's; to recognize, analyze, compare, annotate, critically evaluate the word in terms of norms, to use of the word under the situation of communication, to differentiate the variants of norms, speech disorders etc.

Key words: *dictionary, didactic means, communicative culture, researcher, lexicographical material, norm.*

УДК 378.126: 316.7

Султанова Лейла Юріївна – *кандидат педагогічних наук, докторант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України*

E-mail: vvsipood@mail.ru

ТЕХНОЛОГІЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Зміна ролі освіти в суспільстві, перетворення її на важливу умову і показник конкурентоспроможності країни стало наслідком трансформаційних змін у вищій освіті України. У результаті підвищення вимог до рівня освіти, з метою забезпечення суспільства висококваліфікованими кадрами, зростає роль особистості викладачів вищих начальних закладів.

Підготовка нового покоління науково-педагогічних кадрів – національної еліти, здатної трансформувати нову освітньо-світоглядну парадигму національно-державного творення на основі гуманістичної психології про самореалізовану та самоактуалізовану особистість як важливого компонента розвитку людини з новим типом мислення – одне зі стратегічних завдань реформування вищої освіти в Україні [10, с. 203-211].

Таким чином, сучасний викладач повинен бути висококваліфікованим фахівцем, професіоналом своєї справи, інтелектуалом.

Сьогодні поняття «професіоналізм» замінюють поняттям «освіченість» і «компетентність», обґрунтовуючи це тим, що «професіоналізм» на відміну від «освіченості» асоціюється зі словом «вузький» [7]. Тобто, чим професіоналізм вищий, тим він вужчий. Освіченість, навпаки – чим вища, тим ширша. А також тим, що професіоналізм насамперед передбачає володіння людиною технологіями. Тоді як компетентність становить собою, крім технологічної підготовки, цілий ряд інших компонентів надпрофесійного характеру необхідних сьогодні в тій чи іншій мірі кожному фахівцю. Це насамперед такі якості особистості як: здатність приймати відповідальні рішення, творчий підхід до будь-якої діяльності; гнучкість мислення, уміння вести діалог, співпрацювати, бути комунікабельним тощо.

Разом з тим, аналіз результатів впровадження сучасних технологій в педагогічну практику показує, що вони дозволяють зробити педагогічний процес більш керованим і ефективним на основі його системної побудови, конструювання, а їх освоєння педагогами значно підвищує рівень професійної компетентності та педагогічної майстерності.

Вищесказане говорить про те, що володіння технологіями є далеко не єдиним компонентом професійної підготовки сучасного викладача, але в той же час – одним з основних, базових якостей продуктивної професійної діяльності педагога високого рівня майстерності.

У педагогічній літературі зустрічаються різні підходи авторів щодо визначення «педагогічна технологія».

Селевко Г.К. пропонує поняття «педагогічна технологія» розглядати в трьох аспектах [9, с. 15]:

1) *науковому*: педагогічні технології – частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє цілі, зміст і методи навчання та проектує педагогічні процеси;

2) *процесуально-описовому*: опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення

планованих результатів навчання;

3) *процесуально-дієвому*: здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів.

Іншими словами, педагогічна технологія функціонує і в якості науки, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і в якості системи способів, принципів і регуляторів, які застосовують у навчанні, і в якості реального процесу навчання.

У цьому контексті наведемо приклад найбільш поширеного розуміння педагогічної технології, яке можна віднести до її процесуально-дієвого аспекту. Це розуміння педагогічної технології як «компонента педагогічної майстерності, що представляє собою науково обґрунтований професійний вибір операційного впливу педагога на дитину в контексті його взаємодії зі світом з метою формування у нього ставлення до цього світу, гармонійно поєднують свободу особистісного прояву і соціокультурну норму...» [6, с. 352].

Другий зміст поняття передбачає розуміння сучасними вченими [11, с. 9] педагогічної технології в науковому аспекті, як прикладної педагогічної дисципліни, що забезпечує реальну взаємодію педагога з дітьми як вирішальний чинник взаємодії дітей з навколишнім світом, за допомогою тонкого психологічно виправданого «дотику до особистості», мистецтвом якого володіє педагог.

Основними параметрами будь-якої технології є: чітке і детальне визначення кінцевого результату (процесу, діяльності тощо); поділ процесу досягнення наміченого результату на послідовні, взаємозалежні етапи; поетапне виконання конкретних (чітко визначених) дій, операцій, процедур тощо; однозначність виконання дій (процедур, операцій), включених в технологію; тиражованість (відтворюваність), тобто можливість використання технології іншою людиною після спеціального навчання [4, с. 11].

Існують різні класифікації педагогічних технологій, які говорять про їх різноманітність і багатоаспектність. Проте, треба враховувати, що будь-яка класифікація існуючих технологій є досить умовною, оскільки їх можна віднести до різних класів в залежності від обраних основ дослідження. Найбільш повна класифікація педагогічних технологій представлена в роботі Селевко Г.К. «Сучасні освітні технології» [9]. Перш за все технології розмежовують за галуззю, сферою їх застосування (*технології навчання і технології виховання, загальноосвітні та професійні*); за рівнем застосування (*загальнопедагогічні та предметні*). Такий поділ є умовним, оскільки одна і та ж технологія може

застосовуватися в різних сферах і на різних рівнях цілісного педагогічного процесу.

Охарактеризуємо коротко кожен технологію.

Технологія навчання – комплекс взаємопов'язаних форм, методів, прийомів і засобів навчання, спрямований на формування у суб'єкта навчання знань, умінь і навичок, необхідних для освоєння конкретної навчальної дисципліни [8, с. 73-74]. Зауважимо, що технології навчання можуть бути різними і в межах викладання одного навчального курсу в залежності від типу пропонуваного до засвоєння навчального матеріалу, від тих компетентностей, які повинні бути сформовані в результаті вивчення даного курсу.

Технологію виховання Голованова Н.Ф. характеризує як систему розроблених наукою і відібраних практикою способів, прийомів і процедур виховної діяльності, які дозволяють їй постати на рівні майстерності, тобто, гарантовано результативно і якісно [3, с. 139]. На думку Маленкової Л.І. в основі освоєння технологій виховання лежить система виборів педагога, яка веде до певної педагогічної позиції, тобто до сповідування певної концепції виховання і відповідної методики її реалізації у власному педагогічному досвіді, подальшому його вдосконаленні та передачі колегам [6, с. 349-350].

Орієнтуючись на дану систему ми пропонуємо використовувати деякі з виборів для ефективного полікультурного виховання майбутніх викладачів вищої школи. А саме: необхідність визначитися у ставленні до основної парадигми освіти; формулювання поняття і сутності виховання (з безлічі сучасних визначень); постановка мети і стратегічних завдань виховання; вибір системи організаційних форм виховання, які найбільш повно реалізують мету і завдання.

У будь-якій педагогічній системі «виховна технологія» – поняття, що взаємодіє з освітніми завданнями. Але якщо освітнє завдання виражає цілі навчання і виховання, то виховна технологія – виховні шляхи і засоби їх досягнення. При цьому в структурі освітнього завдання певні особистісні якості майбутніх викладачів, що підлягають формуванню та розвитку, виступають як цілі виховання в конкретних умовах, що в цілому визначає специфіку змісту професійної освіти.

Як правило, проблема технології виховання розробляється в межах відповідних методик. Однак в останні роки в педагогічній літературі все більшого відображення знаходять розробки не стільки методики виховного процесу, скільки технології його здійснення, що значно розширює сферу наукових досліджень,

надає педагогічній теорії прикладного характеру.

Загальноосвітня технологія або технологія освіти – це сукупність технологій навчання з навчальних дисциплін, спеціально відібрана і визнана суспільством як необхідна для формування системи професійних якостей, знань, умінь і навичок, яка забезпечує світогляд індивідуума активну діяльність у тій чи іншій професійній галузі. При створенні технології для вищої освіти з тієї чи іншої спеціальності слід мати на увазі, що реалізація професійної діяльності не має усталеного припису і повинна здійснюватися на науковій основі для забезпечення творчого розвитку особистості [8, с. 73-74].

Професійні технології – забезпечують перш за все виконання завдань повноцінної професійної підготовки майбутнього спеціаліста та використовуються не тільки в межах спеціальних дисциплін, але припускають організацію цілісного професійно спрямованого педагогічного процесу. Специфічною особливістю даних технологій є професійно-діяльнісна орієнтованість, спрямованість навчання на оволодіння студентами професійною діяльністю в процесі навчальної, яка забезпечується: орієнтацією навчального матеріалу на вирішення завдань професійної підготовки фахівця; комплексним характером профілювання, що охоплює всі зв'язки курсу з відповідними дисциплінами, курсовим і дипломним проектуванням та іншими видами дослідницької діяльності студентів; виконанням на практичних та лабораторних заняттях в першу чергу прикладних завдань, які необхідні студенту для оволодіння обраною професією; орієнтацією на оволодіння студентами професією за оптимальною індивідуальною програмою, яка враховує його пізнавальні особливості, мотиви, схильності та інші особистісні якості; спрямованістю на розвиток творчої особистості фахівця, здатної до самостійної професійної діяльності; створенням умов для професійно-особистісного самовизначення студента: розвитку професійно-ціннісних орієнтацій, становлення професійної позиції, формування потреби і готовності до професійно-особистісного самовдосконалення. [5].

Загальнопедагогічна технологія (загальнодидактична, загальновиховна) характеризує цілісний освітній процес у даному регіоні, навчальному закладі, на певному щаблі навчання. Тут педагогічна технологія синонімічна педагогічній системі, в яку включається сукупність цілей, змісту, засобів і методів навчання, алгоритм діяльності суб'єктів та об'єктів процесу [9, с. 15-16].

Предметна технологія – вживається у значенні «часткова методика», тобто як сукупність методів і засобів для реалізації

певного змісту навчання і виховання в межах одного предмета, класу, вчителя (методика викладання предметів, методика компенсуючого навчання, методика роботи вчителя, вихователя). Локальна технологія становить собою технологію окремих частин навчально-виховного процесу, рішення часткових дидактичних і виховних завдань (технологія окремих видів діяльності, формування понять, виховання окремих особистісних якостей, технологія уроку, засвоєння нових знань, технологія повторення і контролю матеріалу, технологія самостійної роботи та ін.) [9, с. 15-16].

Поряд з терміном «технологія навчання» в спеціальній педагогічній літературі часто зустрічаються терміни: «технологія освіти» або «освітня технологія». Взявши за основу термін «технологія навчання», Сатуніна А.Є. використовує результати досліджень основних визначень дидактики, де автор обґрунтовує необхідність розведення термінів «освіта» і «навчання», а також термінів: «зміст освіти» і «зміст навчання» [8, с. 73-74].

Зокрема, навчання, зазвичай, характеризується як двосторонній процес, у якому взаємодіють той хто навчає і той кого навчають (вчитель і учень) і в ході якого планомірно, цілеспрямовано здійснюється освіта і розвиток особистості. Освіта ж, в цілому, на відміну від навчання є результатом цього процесу. Проте, нерідко освіту розуміють і як процес. В такому випадку доречно буде виходити із визначення поняття «зміст освіти». Так зміст освіти – спеціально відібрана і визнана суспільством (державою) система елементів об'єктивного досвіду людства (система знань, умінь і навичок), засвоєння якої необхідне для успішної діяльності індивіда в обраній сфері суспільно-корисної діяльності і визнається суспільством в якості високо рівня розвитку особистості. У той же час освіта – це процес поступового формування комплексу знань, умінь і навичок з взаємопов'язаної сукупності навчальних дисциплін, визнаних необхідними для реалізації тієї чи іншої суспільно-корисної діяльності.

Розробка технології полікультурної освіти майбутніх викладачів вимагає чіткого розуміння сутності полікультурної освіти. Враховуючи погляди вітчизняних та американських авторів, російський науковець Бессарабова І.С. [1, с. 59-62] визначає полікультурну освіту як особливий спосіб мислення, заснований на ідеях свободи, справедливості, рівності; освітню реформу, спрямовану на перетворення традиційних освітніх систем таким чином, щоб вони відповідали інтересам, освітнім потребам і можливостям учнів незалежно від расової, етнічної, мовної, соціальної, гендерної, релігійної, культурної приналежності; міждисциплінарний процес, що пронизує зміст усіх дисциплін

навчальної програми, а не окремі курси, методи і стратегії навчання, взаємини між всіма учасниками навчально-виховного середовища; процес залучення учнів до багатства світової культури через послідовне засвоєння знань про рідну і загальнонаціональну культуру, озброєння учнів умінням критично аналізувати будь-яку інформацію, щоб уникнути помилкових висновків, а також формування толерантного ставлення до культурних відмінностей – якостей, необхідних для життя в полікультурному світі.

В іншій публікації Бессарабова І.С. також зауважує на те, що на відміну від своїх російських колег, американські дослідники одностайно формулюють головну мету полікультурної освіти як отримання якісної освіти на всіх рівнях кожним членом американського суспільства не дивлячись на наявні відмінності між ними в расовому, етнічному, соціальному, гендерному, культурному і релігійному відношенні [2, с. 97-99].

Погоджуючись із визначенням полікультурної освіти даного автора, технологія полікультурної освіти вбачається нам складовою загальноосвітньої технології, спрямованою, перш за все, на формування полікультурної компетентності майбутнього викладача вищого навчального закладу, та усвідомлення себе як людини культури.

Підводячи підсумок зазначимо, що дослідження полікультурності є однією з проблем, яка перебуває в полі зору Європейського Союзу. Політика Євросоюзу спрямована на пошук шляхів вдосконалення системи педагогічної освіти, з урахуванням рівноправного співіснування різних культур, високої культури міжнародних взаємин, а також підвищення полікультурної освіченості населення. Враховуючи прагнення України до євроінтеграції одним з пріоритетних позицій національної системи освіти стає підготовка викладача вищого навчального закладу спрямована на формування педагога як «людини культури», здатної до спілкування та плідної співпраці з людьми різних культур, до всебічного споглядання в умовах культурного і національного плюралізму, гуманістичних і демократичних цінностей. Важливим у полікультурній освіті є розуміння культури особистості як мети та фактора освіти.

Досягнення поставлених цілей буде продуктивнішим за рахунок вивчення і впровадження педагогічної наукою і практикою найбільш ефективних технологій полікультурної освіти, які дадуть відповідь на те, як і яким чином цілі полікультурної освіти будуть втілюватися в конкретний результат.

Література

1. Бессарабова И.С. Поликультурное образование в России и США: к постановке проблемы / И.С. Бессарабова // Современные проблемы науки и образования: научный журнал. – М.: Академия естествознания, 2008. – № 5. – С. 59-62.

2. Бессарабова И.С. Цели, задачи и принципы поликультурного образования в России и США / И.С. Бессарабова // Современные наукоёмкие технологии. – М.: Академия естествознания, 2008. – № 8. – С. 97-99.

3. Голованова Н.Ф. Общая педагогика: Учебное пособие для вузов / Н.Ф. Голованова. – СПб.: Речь, 2005. – 320 с.

4. Жукова Г.С. Технологии профессионально-ориентированного обучения: учеб. Пособие / Г.С. Жукова, Н.И. Никитина, Е.В. Комарова. – М.: Издательство РГСУ, 2012. – 165 с.

5. Классификация технологий обучения / Профессиональная педагогика [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.konspcees.ru/professionalnaya-pedagogika/klassifikaciya-technologij-obucheniya.html>

6. Маленкова Л.И. Теория и методика воспитания. Учебное пособие / Л.И. Маленкова. – М.: Пед. общество России, 2002. – 480 с.

7. Новиков А.М. Российское образование в новой эпохе. Парадоксы наследия, векторы развития / А.М. Новиков. – М.: Эгвес, 2000. – 272 с.

8. Сатунина А.Е. Технология обучения, технология образования, образовательная услуга: диалектика понятий / А.Е. Сатунина // Современные наукоёмкие технологии. – М.: Издательский дом «Академия естествознания», 2004. – № 4. – С. 73-74.

9. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

10. Семенюк Т.В. Особистість викладача вищої школи як психолога-проектувальника-дослідника / Т.В. Семенюк // Болонський процес: перспективи розвитку вищої освіти України: Матеріали VII Міжнар. наук. конф. «Модернізація вищої освіти України в умовах Болонського процесу: аналіз вітчизняного досвіду і перспективи розвитку», м. Одеса, 29-31 трав. 2007 р.. – К.: ДП Видавничий дім «Персонал», 2008. – С. 203-211.

11. Щуркова Н.Е. Педагогическая технология / Н.Е. Щуркова. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 224 с.

Султанова Лейла Юрьевна – кандидат педагогических наук, докторант Института педагогического образования и образования взрослых Национальной академии педагогических наук Украины.

E-mail: vvsipood@mail.ru

**ТЕХНОЛОГИЯ ПОЛИКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ:
ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

Аннотация. Статья посвящена обоснованию теоретических основ технологии поликультурного образования. Определяется сущность педагогической технологии. Перечисляются и характеризуются наиболее распространенные виды технологий. Объясняется разница между понятием «образовательные технологии» и «технологии обучения». Дается определение сущности поликультурного образования. Определяется основная цель разработки технологии поликультурного образования будущего преподавателя.

Ключевые слова: педагогическая технология, образовательная технология, поликультурное образование, технология поликультурного образования.

Sultanova Leyla – the Candidate of Pedagogical Sciences, Doctoral Student of the Institute of Pedagogical and Adult Education of NAPS of Ukraine.

E-mail: vvsipood@mail.ru

**TECHNOLOGY MULTICULTURAL EDUCATION:
A THEORETICAL ASPECT**

Summary. The article is devoted to the justification of the theoretical foundations of multicultural education technology. Analysis of the results of the introduction of modern technologies in teaching practice shows that they allow to make teaching process more manageable and effective on the basis of his system of building, construction, and development of their teachers significantly increases the level of professional competence and pedagogical skills.

In the article the nature of educational technology, which consists in the fact that educational technology functions as a science that studies the most efficient ways of learning, and as a system of methods, principles, and regulators used in training, and as a real learning process are determined. In the article the most common types of technology are characterized and enumerated. Namely, technology demarcates the department, the scope of their application (the technology of education and the technology of nurture, general education and professional), by the level of usage (general pedagogical and subject). In it the difference between the notion of «educational technology» and «technology of teaching» is explains. The definition of the essence of multicultural education is given. The basic objective of developing technology of multi-cultural education of future teachers are defines.

Keywords: educational technology, educational technology, multicultural education, multicultural education technology.